

sebemensi dochovaný detail. Výčet začíná popisem stěžejní militárie z celého souboru, mečem, pokračuje popisem dalších částí výzbroje (sekery, ostruh) a k nim náležejících garnitur řemení. Druhou skupinu artefaktů představují šperky (gombíky, bubínkové náušnice, fragment kaptor-gy, variabilní kovové a skleněné perly ze sestav náhrdelníků), třetí součástí picí soupravy (slavný kalich, skleněná miska s číškou a bronzová mísa). Poslední skupinu tvoří artefakty v některých ohledech sporné, např. výrazně poškozené či s nejistou identifikací (kování vědra, nůž) a konečně také nedochované části hrobové výbavy, jejichž existence je doložena buď písemnými záznamy (jantarový korál), nebo se jedná o zjevné absence v rámci větších celků (některé průvlečky a kování garnitur řemení), které by bez těchto ztracených prvků byly nefunkční.

Na katalog navazuje doplňující blok materiálových analýz. Ty přináší informace o konkrétní chemické skladbě a použité technologii výroby jednotlivých kovových a skleněných artefaktů, jak byly zjištěny v rámci provedených rentgen-fluorescenčních, archeometalurgických a rentgenových mikroanalýz v laboratořích Ústavu jaderné fyziky AV ČR (chemické složení kalichu, kování garnitur, šperků – Marek Fikrle, Jiří Frána, Jiří Košta), Archeologického ústavu AV ČR (metalo-metrie meče, sekery a nože – Jiří Hošek) a Ústavu skla a keramiky Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (chemické složení skla nádob a korálků – Václav Hulínský, Jiří Košta).

Zjištěné informace o původu použitých materiálů a dataci užitych výrobně-technologických postupů jsou nezbytné pro pochopení východisek vyhodnocení jednotlivých artefaktů hrobového inventáře, které autoři přináší hned v následující kapitole. Ta tvoří skutečný vrchol celé publikace, a to nejen rozsahem, ale zejména nově přinášenými informacemi.

Vyhodnocení hrobového inventáře je provedeno v identickém pořadí jako úvodní katalog. Mimořádná pozornost je věnována identifikaci místa vzniku a časovému zařazení jednotlivých nálezů. Prakticky u každého artefaktu z kolínského hrobu autoři provedli komparaci se souborem více či méně blízkých domácích a zahraničních analogií. Srovnání navíc podložili studiem další početné odborné literatury, včetně nejnovějších titulů. Uvedená snaha o maximální precizaci vyhodnocení jednotlivých artefaktů přináší ovoce nejen v otázce určení jejich provenience, ale zejména v otázce chronologického zařazení kolínského hrobu jakožto celku. Pomyslný průsečík datace většiny artefaktů se autorům nově a poměrně bezpečně ukazuje v třetí čtvrtině

9. století, s čímž musí po všech předložených důkazech souhlasit i skeptický čtenář.

Závěrečný souhrn přináší kromě odpovědi na otázku stáří kolínského hrobu také další nové informace. Autoři reflektují posun, který v posledních letech nastal nejen ve studiu raně středověkého osídlení Kolína a kolínského regionu, ale potažmo celé východní oblasti středních Čech. Zajímavost pak nepostrádají ani autoři předestřené úvahy o možném charakteru a podobě raných českých dějin v konečné fázi předkřesťanského období, o společenské struktuře a vazbách místních společenských elit na okolní vyspělé oblasti Evropy v čele s Franskou říší na západě a Velkou Moravou na východě.

FILIP VELÍMSKÝ

Petr MEDUNA a kolektiv, *Raně středověké sídliště v Hrdlovce*, Archeologický ústav AV ČR, Praha 2012 (= Archeologické studijní materiály 20)

167 s., ISBN 978-80-87365-45-8

Jedním z projektů, který zásadně ovlivnil směřování české poválečné archeologie, byl soubor rozsáhlých výzkumů předcházejících těžbě hnědého uhlí v severních Čechách. Za většinou z těchto velkolepých výzkumů stála expozitura Archeologického ústavu ČSAV se sídlem v Mostě. Skutečnost, že činnost mostecké expozitury byla orientována především na záchranné výzkumy, se bohužel negativně projevila na rychlosti zpracování a publikování výsledků. Situaci dále zkomplikovala transformace v roce 1993, kdy se pracoviště změnilo v samostatný Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech. Publikační dluh tak trvá i v současnosti a množství zásadních poznatků zůstalo zpřístupněných pouze v předběžných zprávách. O to cennější je monografie Petra Meduny, která vychází v obnovené řadě Archeologické studijní materiály a přináší vyhodnocení několikaletého výzkumu raně středověkého sídliště v Hrdlovce z let 1989–1994.

Kniha je uvedena přehledem výzkumů raně středověkých situací v povodí Lomského a Loučenského potoka a stručně nastíněnou historickou topografií téže oblasti. Naprostá většina lokalit náležela ve středověku cisterciáckému klášteru v Oseku. Analýza písemných pramenů i topografické situace vedla k hypotetickému ztotožnění zkoumaného sídliště se vsí Dubany. Stručné pojetí zřejmě historika ani archeologa příliš neuspokojí, protože právě vzácná kombinace archeologických

a historických dat nabízela možnost rozvinout analýzu do větší šířky. Na druhou stranu je třeba připustit, že mnohem detailněji Meduna situaci pojednal v několika samostatných článcích.

Následující kapitola přibližuje průběh vlastního archeologického výzkumu. Ten byl rozdělen do sektorů A–Q, zkoumaných v závislosti na postupu skrývky předpolí lomu. Archeologa překvapí velmi úsporný popis terénních situací, doplněný sice terénní dokumentací, bohužel v poměrně malém měřítku. Místo popisu nálezo- vých situací se v mnohem větší míře setkáváme přímo s interpretacemi a rekonstrukcemi původních staveb. Spíše než s prameny předloženými ke kritickému zhodnocení se tak setkáváme přímo s autorovými závěry. Oproti několika předběžným zprávám to lze jen těžko považovat za výrazný krok kupředu.

V úsporném popisu může méně pozornému čtenáři uniknout klíčový poznatek – naprostá většina sídelních objektů se nacházela v kulturním nadloží a identifikována byla jen díky pečlivě dokumentovaným koncentracím keramických zlomků, v případě kůlových jamek pak jejich kamenným obložím. Pokud by byl při výzkumu aplikován dnes tak rozšířený způsob totální skrývky nadloží a dokumentace zahloubených objektů, pravděpodobně by sídliště nebylo vůbec objeveno. To je jeden z nejdůležitějších poznatků výzkumu a také memento směřované k současným archeologům. Možná jde i o odpověď na otázku, proč je stále tak málo prozkoumaných raně středověkých sídlišť (oproti některým pravěkým obdobím). V následující kapitole podává Roman Křivánek výsledky podrobného geofyzikálního průzkumu, který předcházal terénnímu objevu a významně pomohl upřesnit strategii výzkumu.

Nejobsažnější část publikace je věnována zpracování hmotných nálezů. Z nich má pochopitelně přední postavení keramika. P. Meduna rozčlenil vývoj keramiky do pěti horizontů (A–E), přičemž vodítkem mu není primárně morfologie nádob a výzdoby, ale technologie utváření okrajů. Velmi zajímavým postřehem je zjištění, že k výzdobě keramiky (tzv. kolkům) nebyly používány speciálně vyrobené nástroje, ale běžně dostupné zvířecí kosti. Bohužel, Medunovy závěry není možné žádným způsobem kontrolovat; předložena je pouze jeho představa, doplněná ilustračním výběrem materiálů.

Složitější je situace u mineralogicko-petrografické analýzy vybraných zlomků, kterou provedl Vladimír Šrein. Pro výrobu převážně místní keramiky byly používány tři zdroje suroviny, lišící se složením a s tím související odlišnou hodnotou magnetické susceptibilitu. Přírodovědná analýza

bohužel není provázána s analýzou archeologickou, a proto odpověď na otázku, zda existuje vztah mezi použitou surovinou a chronologickými horizonty nebo morfologií je ponechána na vlastním úsudku čtenáře. Dále je pozornost věnována kovovým nálezům (převážně nože) a skleněným šperkům (náramky, korálky a prsten). Tradičně velký prostor autoři vyhradili archeobotanickým a archeozoologickým nálezům. Knihu uzavírá kapitola P. Meduny věnovaná rekonstrukci raně středověkých usedlostí i struktuře vesnice a stručné shrnutí.

Publikace přináší dlouho očekávané výsledky jednoho z nejvýznamnějších archeologických výzkumů raně středověkého sídliště. Její přínos je nezpochybnitelný, zejména v oblasti metodiky výzkumu a v některých směrech výzkumu keramiky. Na druhou stranu, vše podstatné o výzkumu Hrdlovky s největší pravděpodobností stále řečeno nebylo.

MARTIN ČECHURA

Naďa PROFANTOVÁ a kolektiv,
Klecany. Raně středověké pohřebiště II,
Archeologický ústav AV ČR –
Nakladatelství Epoque, Praha 2010

220 s., ISBN 978-80-7425-0521-1; 978-80-87365-40-3

Výzkum pohřebiště v Klecanech, provedený v letech 2000–2009, přinesl stěžejní objevy k poznání raně středověkého období. Dvě lokality, označované jako Klecany I a II, se nacházejí v zázemí hradiště Klecany a proti hradišti Levý Hradec. Obě pohřebiště spolu časově i prostorově souvisejí a jejich rozdíly odrážejí především složitou sociální a náboženskou situaci. Složitá je však i situace s publikací výzkumu. Tlak na rychlé vydání vyústil ve zveřejnění jen části výsledků, na druhý, resp. první díl zatím marně čekáme.

Publikovaný svazek zpřístupňuje především antropologické, antropogenetické a paleopaleontologické vyhodnocení kosterních pozůstatků. Antropologická analýza Petry Stránské přináší souhrnné informace k demografickému profilu obou pohřebišť, detailněji je provedeno srovnání chrupu. Zcela postrádáme antropologickou charakteristiku jednotlivých hrobů, nezbytnou pro další analýzy, a lze tak doufat, že bude uvedena u popisu hrobů v prvním dílu. Molekulárněgenetická analýza měla za cíl určit pohlaví u těch (převážně nedospělých) jedinců, u kterých obvyklé morfologické a morfometrické metody selhávají.